

НАРОДОЗНАВЧІ НОТАТКИ

Ервін Міден

●

ТОПОНІМІЧНИЙ СЛОВНИК СЕДНЕВА

Стаття являє собою дослідження та систематизацію найвідоміших топонімів сучасного смт Седнів, які дійшли до нашого часу. Також у статті висувається нова гіпотеза походження ойконіму «Седнів».

У наш час топоніми сприймаються дослідниками як важливе інформаційне джерело для вивчення змін, що відбулись у природі та суспільстві протягом їх історичного розвитку. Топоніми фіксують історію племен і народів, міграційні процеси населення, а також господарську діяльність людей. Багато географічних назв перейменовані або незаслужено забуті, тому їх збереження необхідне для вивчення навколишньої природи, самобутньої народної мови, культури та історії.

Не підлягає сумніву твердження, що Чернігівщина через особливості свого розташування, етнічний, мовленнєвий та соціальний склад населення, завдяки своєрідним історичним процесам, що мали своє місце на її території, володіє деякими особливостями топонімічної системи. Яскравим прикладом підтвердження вищевказаного можуть слугувати топоніми смт Седнів, котре розташоване за 25 км на північному сході від Чернігова.

Сучасний Седнів займає високу дугоподібно вигнуту правобережну терасу річки Снов і простягається уздовж її русла з півдня на північ на 5,5 км. Висота тераси над рівнем заплави на різних ділянках селища коливається від 10 м на південній і північній околицях до 40 м у центральній частині. Седнів займає височини, домінуючі над навколишньою місцевістю, що сприяло ще в прадавні часи швидкому заселенню цієї місцевості [6, с. 12–13]. Майже кожний мис, рівчак, яруга, протоки, стариці й підвищення у заплаві річки мають свої назви, з якими пов'язані численні легенди та перекази [6, с. 14].

Під час з'ясування місцевих назв, походження їх та вживання виявилось, що переважна більшість бере свій початок на межі XIX–XX ст. і є антропонімами (*топоніми, що мають у своїй основі імена, прізвища чи прізвиська людей, які володіли чи просто мешкали на відповідній території*). Значно менший відсоток становлять ороніми (*топоніми, які походять від особливостей рельєфу*). Розташування смт Седнів поряд з річкою Снов, значна кількість озер та джерел навколо сприяли виникненню різноманітних гідронімів (*назв водних об'єктів*). Походження назви гідроніму «Снов» тлумачать по-різному. Найбільш прийняте пояснення, за яким його відносять до давньоіндійського гідронімічного шару на східнослов'янській території: Снов < індоєвропейське «пливти, текти». Заслуговує на увагу тлумачення, за яким, спираючись на давньоіндійське слово «сочиться, тече», вбачають у гідронімі іранське «текти, сочитися, струмувати». Цю гіпотезу підтримує багато дослідників, вказуючи на можливість тлумачення Снову в розумінні «текуча вода». У старих документах річка Снов згадується під назвою **Сьсновка**, що є переосмисленням

© Міден Ервін Лотарович – студент III курсу Інституту історії, етнології та правознавства імені О. М. Лазаревського ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка.

стародавнього найменування [11]. Тому не дивно, що для седнівців назва річки, окрім загальноприйнятого розуміння її як слова чоловічого роду, є і жіночого роду, тобто при відмінюванні зустрічається «по Снові», «за Сновь».

Походження ойконіма (*назви населеного пункту*) **Седнів** також має свої особливості. Вперше він згадується 1068 р. у «Повісті минулих літ» як давньоруське місто-фортеця **Сновськ** або **Сновеськ**, назва якого сформувалася від назви річки Снов із додаванням суфіксу –єськ [2, с. 39]. З XVI ст. за Сновськом утвердилася інша назва – **Седнів**. Походження назви, етимологія слова і у наш час залишаються майже не дослідженими. За однією з легенд: «Спустошливі орди кримських татар напали на Сновськ, та не змогли взяти це місто-фортецю. Татари назвали тоді оборонців Сновська «сиднями», що в перекладі з татарської мови ніби означало «злі, хоробрі». Звідси – Седнів» [4, с. 233–234]. Ця версія заслуговує на увагу, адже у 1482–1497 рр. Чернігів та його околиці зазнавали спустошливих набігів кримського хана Менглі-Гірея.

Однак, на нашу думку, правильнішим є інше трактування походження назви «Седнів». Ще на початку XX ст. К. Т. Карпинський зазначав: «На географической карте м. Седнев пишется «Седнев», но местные малороссы-старожилы именуют его «Сиднев»» [4, с. 239]. Якщо виходити з цього визначення, то основою послуговує слово українського походження – «сидень». Сучасний тлумачний словник української мови трактує вираз **сиднем сидіти** як «перебування де-небудь постійно, не виходячи, не виїжджаючи» [7]. Загальновідомо, що в період Козаччини одруженим козакам заборонялося проживання на Запорозькій Січі, військо поділялося на січовиків (людей неодружених) і волосних козаків, або «**сиднів**», які селилися з сім'ями довкола [9, с. 146]. При подібному тлумаченні слова «сидень» особливо цікавим постає твердження щодо існування на території містечка Седнівської Січі. Існують перекази про «велику седнівську січ», тобто битву, в якій багато ворога посічено, що дало нагоду деяким історикам позаминулого століття, зокрема О. Рігельману, стверджувати, що перша Січ, як осередок козацтва, виникла саме у Седневі. Незважаючи на те, що відомий дослідник запорозького козацтва Д. Яворницький спростував дану легенду [8, с. 347], це не може заперечити факт, що Седнів як містечко з козацьким самоврядуванням тривалий час залишався центром Седнівської сотні – територіальної одиниці Чернігівського козацького полку.

Значний вплив на формування місцевих топонімів справляли також і особливості седнівської розмовної мови. Відомий український поет А. Казка (1890–1927), який народився та провів дитинство у Седневі, зазначав: «Розмова седнівська – IX чи XII віку ... «куонь», «хад'їем», «пу'їдем у лі'ес», «за ка'а'пі'ейку хлі'еба» ... і т.д.» [10, с. 293]. У наш час подібні розмовні форми на території смт Седнів зустрічаються вкрай рідко, однак саме вони у своєму звучанні зберігають стару вимову. Прикладами можуть слугувати топоніми **Кургани** (*у седнівській розмовній мові вимовляється з наголосом на першому складі – Кургани*), **Лішник** (*вимовляється як Лішник*) та ін.

У ході дослідження було виявлено декілька топонімів-анахронізмів, які втратили своє актуальне значення для сьогодення, однак все ще зберігаються у народній пам'яті. Декілька з них були включені до словника задля висвітлення історії розвитку містечка Седнева (*див. Сула, Чумацький Шлях та ін.*) або запобігання плутанини з сучасним трактуванням топоніма (*див. Лоточок*).

Створення подібного топонімичного словника має на меті виокремлення найбільш вживаних на території смт Седнів топонімів, зрозумілих для більшості мешканців, а також, по можливості, аналіз їх походження та окреслення місцевості, на яку розповсюджується назва.

Пропонований топонімичний словник Седнева, звичайно, не може охопити всі існуючі топоніми, розповсюджені на теренах містечка. Це викликано кількома причинами. Наприклад, деякі топоніми, які застосовувалися старожилами смт Седнів ще до початку 90-х рр. XX ст., вже остаточно вийшли із вжитку. Однак завдяки укладенню директором Чернігівської обласної інспекції з охорони пам'яток історії та культури В. В. Мултанен переліку археологічних пам'яток на території Седнева,

а також історичної топографії містечка того періоду [6], чимало подібних топонімів продовжили своє існування для археологічної науки.

У наш час виникла невелика кількість антропонімів, задля позначення місцевості за прізвищами їх сучасних власників, проте подібним топонімам у роботі увага не приділялася.

* * *

Базарна площа – місцевість, де відбувалися найбільші базари в Седневі. Назва закріпилася за територією від Воскресенської церкви до **Центру** (див. *Центр*) Седнева. Зустрічається скорочена назва **Базар** [37].

Баликова яма – гідронім, позначення глибокого місця в річці Снов поряд з **Пісками** (див. *Піски*) вгору проти течії. Назва походить від прізвища седнівської родини Балик, якій належали землі поблизу на початку ХХ ст. [15; 33].

Басанців рів – антропонім, один з ярів, спуск із **Шляху** (див. *Шлях*) в район **Кожум'яки** (див. *Кожум'яки*), початок сучасної вулиці Кожум'яків. Назва, ймовірно, походить від козацького прізвища Басанець. Хронологічні межі виникнення топоніма не підлягають встановленню [21; 32; 42].

Батіїв вал – назва залишків оборонних укріплень часів Київської Русі на території **Парку** (див. *Парк*), що розділяють **Княжий город** (див. *Княжий город*) від **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*). На початку ХХ ст. А. Балака так описував його: «Вал этот со рвом в целости сохранился в усадьбе Ф. А. Лизогуба, откуда он начинался ... ; дальше тянется в усадьбе И. Л. Шрага, где целость его уже нарушена; за усадьбой г. Шрага он срыт ... ; потом ... остался кусочек в усадьбе М. М. Малюванца, а остальная, большая часть, шедшая через ныне базарную площадь (див. *Базар*) и заворачивавшая к народному училищу, – уничтожена». У наш час це потужний вал, до 3 м заввишки і до 20 м завширшки в підосві, та два рови (зовнішній та внутрішній) [2; 7].

Батуринові криниці – гідронім, група маленьких, однак глибоких озер на правому березі річки Снов між **Рожковим** (див. *Рожкове озеро*) та **Малюванцевим озерами** (див. *Малюванцеве озеро*). Назва походить від прізвища седнівської родини Батуринів, яким належало до початку ХХ ст. означене озеро разом із землями під сінокоши у заплаві річки Снов (див. *Заплава*). Характерно, що «криницями» ці озера назвали через їхню значну глибину [38; 43].

Батуринщина – антропонім, охоплює місцевість на західному боці сучасної вулиці Кожум'яків у районі джерела **Свята криниця** (див. *Свята криниця*). Назва походить від прізвища купців Батуринів, котрим належали ці землі в ХІХ та на початку ХХ ст. Зустрічається місцева вимова назви **Батуровщина** [21].

Брід – гідронім, позначення трьох місць на річці Снов, де існує або існувала в минулому можливість перебраться на інший берег убрід: I) у верхів'ях річки в районі **Кожум'як** (див. *Кожум'яки*); II) анахронізм, після спуску з **Крутої гори** (див. *Крута гора*), у районі **Млинів** (див. *Млини*); користуватися згаданим бродом можна було до будівництва Седнівської ГЕС і підйому рівня води в річці Снов на даній ділянці; III) за сучасною Седнівською ГЕС [33; 35; 36].

Бузаментів берег – анахронізм, попередня назва **Зеленого пляжу** (див. *Зелений пляж*). Назва сформувалася від прізвища родини Бузаментів, садиба яких розташовувалася поряд. До середини ХХ ст. на Бузаментовому березі була споруджена пристань для малих парових суден маршруту Сновськ (Щорс) – Київ [38; 42].

Бурголик – оронім, позначення майданчика на **Суколеновці** (див. *Суколеновка*), який нависає над **Басанцевим ровом** (див. *Басанців рив*). Ймовірно, назва походить від видозміни слова «бугорок». **Бурголик** слугував місцем для зібрань та розваг молоді в радянські часи [32; 37].

Верхня гора – оронім, одна з доріг на **Млиновській горі** (див. *Млиновська гора*), спуск через яр з території **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*) до **Млинів** (див. *Млини*). Назву отримала через розташування вище **Нижньої гори** (див. *Нижня гора*) [35; 36].

Вигін – позначення місць вигону на пашу великої рогатої худоби. В Седневі назва закріпилася за трьома місцевостями: I) **Вигін біля повороту на с. Нове**; II) **Вигін на луг через Пекури**; III) **Вигін на луг через Млини** [18; 21].

Войцеховщина – антропонім, позначає місцевість між Успенською церквою та кладовищем при виїзді на Городню. Назва походить від прізвища відомої дворянської родини Войцеховичів. Рід походить від седнівського знатного козака Івана Войцеховича. Його нащадки увійшли в історію містечка як меценати та фундатори Покровської церкви, яка «построєна була первоначально в местности Пекурах м. Седнева 1715 г. старанием сотника Петра Войцеховича». Зустрічається місцева вимова назви **Войцеховщина** або **Витюховщина** [5; 19; 21; 30].

Гаї – глибока яруга на північному сході району **Пекури** (див. *Пекури*), яка розрізає високу правобережну терасу річки Снов та займає більшу територію гаю, який росте на вказаній місцевості [25].

Глинище – оронім, територія біля підніжжя **Млиновської гори** (див. *Млиновська гора*) у розширеній частині устя яруги **Трифоновщина** (див. *Трифоновщина*). Назва походить від значних покладів глини у даній місцевості. Саме тут у XIX ст. діяли цегельні заводи седнівських поміщиків Лизогубів, де виготовляли високоякісну цеглу з клеймами [1; 25; 35; 36].

Грицева могила – мікротопонім, антропонім, позначення місцевості поблизу сучасної Воскресенської церкви, де було попереднє місцерозташування могили Г. А. Мірошникова (? – 1855), званого в народі як юродивий Гриць Золотюсенький. Він увійшов в історію як людина з неймовірними здібностями передбачати майбутнє та застерігати жителів містечка від біди. У 1961 р. мощі «седнівського святого» були перенесені до кладовища на північній частині містечка, де вони перебувають і у наш час. Однак за місцевістю поряд з Воскресенською церквою закріпилася назва **Грицевої могили** [1; 5].

Грошовщина – антропонім, яр на півдні **Млинів** (див. *Млини*) з дорогою, яка виходить у напрямку села Клочків. Назва походить від седнівського прізвиська **Громи** [18; 35; 36].

Грудок – оронім, підвищення на правому березі річки Снов, місцевість у районі **Млинів** (див. *Млини*) південніше сучасної Седнівської ГЕС. Саме на цьому місці були розташовані седнівські водяні млини, які належали заможним седнівцям: Миколі Миколайовичу Вакуловському, Івану Івановичу Дяченку, Семену Мельнику та іншим. Наприкінці 20-х рр. XX ст. усі млини були націоналізовані та передані у власність сільськогосподарській артілі «Червоні лани». Під час великої повені наприкінці 30-х рр. XX ст. на річці Снов млини були зруйновані, змиті водою і більше не відновлювалися [5; 16; 18; 35; 36].

Дворцове озеро – гідронім, одне з озер на лівому березі річки Снов поблизу лісу та **Негрієвого озера** (див. *Негрієве озеро*) [38; 43].

Дейнеків рив – яруга, розташована на правобережній терасі річки Снов північніше **Пекуршиної гори** (див. *Пекуршина гора*). Назва походить від прізвища родини Дейнек, яким належали землі поряд [25].

Довгий острів – назва одного з островів у верхів'ях річки Снов поряд із смт. Седнів. Поблизу розташований **Короткий острів** (див. *Короткий острів*) [15; 25; 33].

Драчевського гора – антропонім, територія (відрізок сучасної вулиці Козацької) між **Дяковою горою** (див. *Дякова гора*) та горою **Лисиця** (див. *Лисиця*). Місцевість отримала назву від прізвища дворянина Андрія Михайловича Драчевського, на якій була розташована його садиба наприкінці XIX – початку XX ст. [1; 5; 21].

Драчевського рив – антропонім, дорога, що проходить через рив на північній стороні урочища Коронний замок (див. *Коронний замок*), веде у район Кожум'яки (див. *Кожум'яки*). Місцевість отримала назву від прізвища дворянина Андрія Михайловича Драчевського, садиба якого розташовувалася поряд [21].

Дроньова гора – антропонім, відтинок правобережної тераси річки Снов поряд із **Зеленим пляжем** (див. *Зелений пляж*). Назва виникла у зв'язку з розташуванням поблизу означеної місцевості з кінця XIX ст. садиб трьох братів Дронів: Григорія Марковича, Василя Марковича та Івана Марковича [38; 42].

Дякова гора – антропонім, територія навпроти – через яр – гори Драчевського (див. *Гора Драчевського*). За переказами, слугувала попереднім місцерозташуванням Георгіївської церкви на Коронному замку (див. *Коронний замок*). Назва, вірогідно, походить від місця проживання на означеній місцевості до XIX ст. священнослужителів Георгіївської церкви. Варто зазначити, що з XIX ст. на майданчику, розташованому на східній частині Дякової гори, збиралася седнівська молодь. За спогадами, які передавалися із покоління в покоління, саме на цьому майданчику Т. Г. Шевченко любив спілкуватися з молоддю під час свого перебування в Седневі у 1846 та 1847 рр. [1; 20; 21; 30; 42].

Дячишина гора – антропонім, назва підйому з території **Кожум'як** (див. *Кожум'яки*) до сучасної Успенської церкви. Охоплює садибу родини Короткевичів. Назва виникла у зв'язку з прізвиськом Мотрони Короткевич, чоловік якої – Аркадій Короткевич – був у першій половині XX ст. дяком Воскресенської церкви [41].

Заплава – оронім, використовується на позначення двох територій у Седневі: I) назва урочища на **Млинах** (див. *Млини*), розташованого біля підніжжя урочища **Орішня** (див. *Орішня*); II) назва луку на лівому березі річки Снов, який періодично затоплює під час повені [25].

Зеленій пляж – мікротопонім, розташований на півдні від **Корозамків** (див. *Корозамки*) біля підніжжя **Коронного замку** (див. *Коронний замок*). У наш час на цій території розміщується один з пляжів смт Седнів [30].

Зеленська затока – гідронім, позначення затоки на лівому березі річки Снов поряд з **Пісками** (див. *Піски*). Назва походить від прізвища родини Зеленських, яким на початку XX ст. належали сінокоси поблизу означеної затоки [43].

Зруб – територія на південному заході від урочища **Орішня** (див. *Орішня*). Назва походить від місцевості, на якій задля сільськогосподарських потреб місцевим жителем і відомим ковалем Андрієм Петровичем Косим (1870–1961) на початку XX ст. власноручно був вирубаний чагарник (близько 4 га). Варто зазначити, що топонім **Зруб** етимологічно схожий з терміном «**відруб**», тобто землями, що роздавалися селянам у ході Століпінської аграрної реформи при виході їх із селянської общини [23; 24; 35; 36; 38].

Кам'яна гірка – невеличкий майданчик на південному сході території **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*) біля цегляної стіни XIX ст., що підпирає штучний насип. За переказами, саме тут розташовувалася оранжерея седнівських поміщиків Лизогубів [25; 38; 39].

Карпів сад – антропонім, використовувався для позначення місцевості при виїзді в Седнів з м. Чернігова по **Шляху** (див. *Шлях*) з правого боку. На зазначеній території розташовувались великий сад та озеро, які до 1935 р. належали заможній родині Артеменків: Карпу Євтихійовичу та Мотроні Костянтинівні (уродженій Гаєвській) [13; 22].

Качелі – мікротопонім, використовується для позначення місцевості на східній стороні від **Шляху** (див. *Шлях*) при виїзді з Седнева у напрямку м. Городні. Саме на цій місцевості наприкінці XVIII – початку XX ст. містилася ярмаркова площа, де тричі на рік відбувалися великі седнівські ярмарки: на Переплавну середу (25 день після Великодня), на свято Іллі Пророка (2 серпня) та на свято Покрови (14 жовтня). Назва походить від гоїдалок, так званих «качель», які були прилаштовані на старих вербах для розваг молоді у минулому [21; 29; 43].

Кіндратова гора – антропонім, гора, розташована на південному сході від **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*). Позначає східний нахил **Млиновської гори** (див. *Млиновська гора*). Назва походить від імені Кіндрата Заровного – власника садиби на місцевості біля підніжжя згаданої гори (до середини XX ст.). Місце зимових розваг седнівської молоді у 60–70-і рр. XX ст. [25; 35; 36].

Климовщина – антропонім, позначає територію, що прилягає до **Церквища** (див. *Церквище*) Успенської церкви, **Войцеховщини** (див. *Войцеховщина*) та **Качель** (див. *Качелі*). Власником землі наприкінці XIX – поч. XX ст. був Василь Климович Бистревський («Клімович»), батько відомого художника і скульптора Григорія Васильовича Бистревського [19; 21; 38].

Княжий город – прилягає до **Коронного замку** (див. *Коронний замок*) з півдня і охоплює територію навколо сучасної Воскресенської церкви, кам'яниці Лизогубів, **Парку** (див. *Парк*) до **Батієвого валу** (див. *Батійє вал*). **Княжий город** був третьою укріпленою частиною Седнева часів Київської Русі – літописного Сновеська. Як свідчив А. Балака, «эта-то часть крепости, не имевшая природных рвов, была окружена со всех сторон, кроме восточной, прилегающей к обрыву над рекой, насыпным валом, а за валом был вырыт глубокий ров» [2; 7].

Кожум'яки – топонімічна зона, назва території, що розпочинається від нижньої частини **Басанцевого рову** (див. *Басанців рів*) і простягається на північ до **Пекурів** (див. *Пекури*). На півдні обмежується топонімічною зоною Седнева **Корозамками** (див. *Корозамки*). Кожум'яки отримали назву через діяльність на місцевості кожум'яцьких кустарних промислів і відігравали роль економічного центру містечка. О. Ф. Шафонський зазначав у своєму «Черниговского намесничества топографическом описании» (1784), що у Седневі «в числе жителей главные ремесленники – кожевники. Жители сего местечка в хлебопашестве и скотоводстве мало упражняются, а больше занимаются выделкою сапожных кож, покупая оные в разных местах, и свозя оные в Чернигов, Нежин, Прилуки, Глухов и другие места». Про шкіряну промисловість містечка в 1892 р. зазначалося: «Седнев делает главным образом обыкновенный сапожный товар (сырье – кожи коневые и коровьи, отчасти опийки). Более крупные производители работают еще юфт и подошву. ... У Седнева есть свои районы, где ... сбывают кожи по преимуществу и особенно сильной сторонней конкуренции не заметно. ... На север здешний товар не пускают слобожане Новозыбковского уезда, а на юге приходится соперничать с полтавскими кожевниками. Местный сбыт можно считать довольно прочным; особенно много забирает Березна – громадный центр сапожного и овчинного производства». До 1917 р. у Седневі діяли 53 шкіряні підприємства. Умови праці кожум'як залежали від їх економічного стану. Багаті кустарі мали для роботи окремі приміщення, інші – влітку працювали у господарських прибудовах, а взимку у своїх оселях. Після проголошення в Україні на початку ХХ ст. радянської влади кустарям заборонили працювати самостійно. Для забезпечення населення взуттям їх об'єднали у кожум'яцькі та шевські артілі. Подібні підприємства проіснували у Седневі до 1930 р. Цікавим є факт, що саме через заняття більшості седнівців кожум'яцьким промислом жителі сусідніх сіл прозивали їх «габелками», що походило від місцевої назви вичиненої шкіри – «габелка» [4; 5; 19; 21; 38].

Козацький шлях – анахронізм, дорога через яр, який огинає урочище **Коронний замок** (див. *Коронний замок*) на заході та південному заході. Відтинок сучасного провулку Козацького та яру, в якому до середини ХХ ст. пролягала дорога до **Базарної площі** (див. *Базарна площа*) поблизу сучасної вулиці Козацької [42].

Корівина гора – розташована на заході від **Коронного замку** (див. *Коронний замок*), охоплює спуск з сучасної вулиці Калинової до вулиці Кожум'яків, на територію району **Кожум'яки** (див. *Кожум'яки*). Назву отримала через можливість проходу тут великої рогатої худоби [21].

Корозамки – топонімічна зона, розташована між урочищем **Коронний замок** (див. *Коронний замок*) на заході та річкою Снов на сході, вздовж сучасної вулиці Сновської. Колишній поділ городища **Коронний замок** часів існування літописного Сновеська. Назва походить від видозміни назви городища [2; 7].

Коронний замок – топонімічна зона, назва урочища, центральну частину майданчика якого займають Георгіївська церква та її цвинтар, решту площі – приватні садиби. Урочище охоплює прорізаний глибокими ярами високий (30–40 м) мис корінної тераси р. Снов, неправильної оваловидної форми, видовжений по лінії північ–південь [2, С. 42]. Власне Коронний замок вміщує у собі дитинець – місце, де саме зародилося давньоруське місто Сновеськ, тобто сучасний Седнів. Назва, ймовірно, походить від підкреслення виключно важливого значення укріплень на території Коронного замку. За іншою версією, топонім сформувався у першій половині ХVІІ ст. після того, як у 1618 р. за Деулінським перемир'ям Седнів відійшов до Речі

Посполитої, а на зазначеній території – Замку – оселилися представники «коронної» влади. А вже з 1621 р. власником слободи Седнів після Себастьяна Глембоцького став хорунжий Великого князівства Литовського Ян Самуель Пац [1; 2; 5; 7].

Коро́ткий острів – назва одного з островів у верхів'ях річки Снов поряд із смт Седнів. Поблизу розташований **Довгий острів** (див. *Довгий острів*) [15; 25; 33].

Коса́ – гідронім, територія на правому березі річки Снов при її повороті з району **Кожум'як** (див. *Кожум'яки*). У наш час на цій території розміщується один із пляжів смт Седнів [21; 38].

Крем'я́не урочище – оронім, назва яру на південній околиці Седнева, що слугував природною межею розділу седнівських земель від земель села Ключків наприкінці ХІХ – середини ХХ ст. Зустрічається також місцева назва – **«Кремінний рів»** [25; 35; 36].

Криве озеро – гідронім, одне з озер на правому березі річки Снов між **Малованцевим** (див. *Малованцеве озеро*) та **Милотовим озерами** (див. *Милотове озеро*). Назва походить від дугоподібної форми озера [38; 43].

Крото́ве озеро – гідронім, одне з озер на правому березі річки Снов поряд з **Косою** (див. *Коса*). Назва походить від прізвища власників шкіряної майстерні наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. родини Кротів. Існує місцева прикмета: «Ще «кротова» крига не рушилась – ще морози будуть» [38].

Крото́вий берег – антропонім, назва території на правому березі річки Снов поряд з **Косою** (див. *Коса*) нижче за течією. Назва походить від прізвища козацької родини Кротів, садиби яких розташовувалися на цій місцевості у ХІХ–ХХ ст. Саме на Кротовому березі була облаштована паромна переправа (див. *Паром*) [30; 38].

Круглі озера – гідронім, топонімічна назва, що охоплює декілька озер на південь від **Сновського озера** (див. *Сновське озеро*) на лівому березі річки Снов. Зустрічається також місцева назва – **«Кружки»** [38].

Крута́ гора – оронім, спуск через яр з території **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*) до **Млинів** (див. *Млини*). Назва утворилася через значний нахил спуску. Охоплює одразу дві дороги в цьому яру: **Верхню гору** (див. *Верхня гора*) та **Нижню гору** (див. *Нижня гора*). Має іншу назву – **«Млиновська гора»** (див. *Млиновська Гора*) [35; 36].

Куба – мікротопонім, назва виникла у 1960-і рр. через віддаленість місця від житлових забудов по **Шляху** (див. *Шлях*) у напрямку міста Городні. У наш час назва частково розповсюджується і на **Качелі** (див. *Качелі*) [21; 33].

Курган – урочище, розташоване на північно-східній околиці смт Седнів на межі Чернігівського та Городнянського районів. У історично-археологічній топографії містечка місцевість позначена як «Седнів-3» [7].

Кургани – позначення курганного некрополя поблизу Седнева. Має яскраве місцеве діалектичне забарвлення – наголос стоїть на першому складі. У наш час використовується як позначення одразу двох місцевостей, розташованих на протилежних сторонах Седнева вздовж Шляху біля курганних могильників. У зв'язку з цим вживається із зазначенням напрямку Шляху: **«Кургани на Чернігівському шляху»** та **«Кургани на Городянському шляху»**. Уперше про кургани Седнева згадав І. Галятовський в «Скарбниці потребной» (1676). Характеристику давньоруських старожитностей містечка дав. О. Шафонський, який нарахував «под. самыми огородами 74 больших, да 241 могил, знаков древних сражений и междуособий». Вигляд седнівських курганів був відтворений Т. Г. Шевченком у акварелях «Коло Седнева» та «Чумаки серед могил» у 1846–1847 рр. У 1851 р. Седнівським курганним могильником зацікавилася Російське археологічне товариство. 22 березня 1851 р. керуючий справами А. І. Войцехович запропонував звернутися до місцевого священика, щоб він підготував опис старожитностей «с показанием, где они начинаются и где оканчиваются, и доставлением народных преданий от местных жителей об этих курганах». На жаль, цей задум, який зміг би дати детальнішу характеристику топоніму **Кургани**, не був реалізований. З 315 могил, що їх нарахував О. Ф. Шафонський, у 1874 р., за дослідженнями Д. Я. Самоквасова, залишилося «в целости не болем 200 насыпей, разбитых группами преимущественно по сторонам

дорог, ведущих из Седнева в Чернигов, Городню и Березну». У наш час до «**Курганів на Чернігівському шляху**» відноситься курганний могильник при виїзді на м. Чернігів з чотирма збереженими курганами IX–XI ст., а до «**Курганів на Городнянському шляху**» – курганні могильники при повороті на с. Нове, при виїзді на м. Городню з курганами IX–XI ст. та курганом II тис. до н.е. Окремо виділяють **кургани Копаний, Паліїв, Полевичий** (відповідно до місцевої вимови – **Полив'ячий**) і **Роблениця**. На території Седнева також існує урочище **Курган** (див. *Курган*) [1; 2; 7; 25; 37].

Кучукалка – мікротопонім, використовується для позначення місцевості, що завершує седнівський район **Млини** (див. *Млини*) у напрямку села Клочків. Серед седнівців побутував вислів: «Далі Кучукалки вже нічого немає» [14; 18].

Лизогубівська садиба – антропонім, територія, яка може розглядатися: I) у вузькому розумінні: власне садиба дворянського роду Лизогубів, що оформилася на початку XIX ст. і охоплювала територію від **Батієвого валу** (див. *Батіїв вал*) до сучасного будинку творчості Національної спілки художників України; II) у широкому розумінні: до вищезгаданої території входила і місцевість урочища (на горі), розташованій південніше від сучасного будинку творчості Національної спілки художників України, та паркова зона (див. *Парк*) до Воскресенської церкви на півночі [1; 5; 38].

Лизогубівський сад – антропонім, територія, що охоплювала сади поміщиків містечка Седнів Лизогубів поряд з їхньою садибою (див. *Лизогубівська садиба*). У 1859 р. відзначалося, що найкращі сади Чернігівської губернії були саме в Седневі. З приходом до влади більшовиків Лизогубівський сад був переданий у користування седнівській трудовій артілі. У наш час це територія будинку творчості Національної спілки художників України, колишнього піонерського табору «Веселка» (табір не використовується з 1990-х рр.) та **Парку** (див. *Парк*) [5; 34; 35; 36; 38; 40].

Лімарове озеро – гідронім, назва протоки річки Снов поряд із смт Седнів [15; 33].

Ліпова вулиця – назва місцевості на території **Коронного замку** (див. *Коронний замок*) вздовж сучасної вулиці Козацької. Назва сформувалася у XIX ст. через значну кількість лип, які росли обабіч дороги [1; 39].

Лисиця – оронім, гора на півночі урочища **Коронний замок** (див. *Коронний замок*). Використовується також позначення «**Лиса гора**». Назву отримала через відсутність на ній рослинності у минулому [21; 30; 41].

Лішний – лісовий масив у болотистій місцевості на східній частині району **Пекури** (див. *Пекури*). Відповідно до місцевої вимови назви – «**Лішний**» [21].

Лосьонкова гора – антропонім, позначення гори, що розташована в районі **Пекурів** (див. *Пекури*) на південній стороні яруги **Гаї** (див. *Гаї*) [25].

Лоточок – гідронім, назва двох джерел на території смт Седнів: I) анахронізм, назва джерела біля підніжжя **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*), у наш час не використовується; II) джерело, що б'є з-під гори поряд з **Зеленим пляжем** (див. *Зелений пляж*) [38].

Лук'янів бугор – антропонім, має іншу назву **Підкова** (див. *Підкова*). Розташовується поблизу **Лук'янцєвого озера** (див. *Лук'янцєве озеро*). Назва походить від прізвища власника означеної місцевості на початку XX ст. – Василя Гавриловича Лук'янця [15; 30; 33].

Лук'янцєве озеро – гідронім, назва одного з озер на правому березі річки Снов у районі **Кожум'як** (див. *Кожум'яки*). Назва походить від прізвища седнівської родини Лук'янців, яким належало до початку XX ст. означене озеро [30; 38; 43].

Малюванцєве озеро – гідронім, одне з озер на правому березі річки Снов між **Батуриновими криницями** (див. *Батуринові криниці*) та **Кривим озером** (див. *Криве озеро*). Назва походить від прізвища седнівської родини Малюванців, яким належало до початку XX ст. означене озеро разом із землями під сінокоси у заплаві річки Снов (див. *Заплава*) [15; 33; 38; 43].

Маркіянів колодязь – гідронім, позначення колодязя на території місцевості **Маркіянова гора** (див. *Маркіянова гора*). Колодязь викопаний на початку XX ст. поблизу власної садиби відомим седнівським теслею Яковом Маркіяновичем Дяченком [21; 28].

Маркіянова гора – антропонім, місцевість поряд з **Батурищиною** (див. *Батурищина*) на північному заході району **Пекури** (див. *Пекури*). Найкоротший шлях виходу з Пекурів на **Качелі** (див. *Качелі*). Назва походить від власника садиби поблизу місцевості – Якова Маркіяновича Дяченка [21; 28].

Милотове озеро – гідронім, одне з озер на правому березі річки Снов між **Кривим** (див. *Криве озеро*) та **Семисаловим озерами** (див. *Семисалове озеро*). Назва походить від імені Милота, який, імовірно, був власником озера до початку ХХ ст. у зв'язку з розпродажем наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. земель (інколи з озерами) під сінокоси у заплаві річки Снов (див. *Заплава*). Зустрічається також скорочена назва озера – **Милота** [38; 43].

Млині – топонімічна зона, південний район смт Седнів. Назвою завдячує водяним млинам, що були розташовані на річці Снов. 1659 р. в універсалі гетьмана Юрія Хмельницького згадується пан Іван Аврамович та його млин у Седневі. Переписна книга Чернігівського полку близько 1666 р. містить відомості про седнівські млини: «под самым городом на реке Снов гребля от вала ... на гребле млин о пяти колесах хлебомельных да шести колесах, одно ступное и валушное. Держит тот млин седневский Прокофей Ефимов, а хлеба отбирают с того млина в государеву житницу две доли, а третья доля мельнику. На той же гребле другой млин о двух колесах хлебомельных, а держит тот млин седневский мещанин Степан Лопата ... млин черниговского козака Василия Знанова ... козака Симона ... седневского козака Микифора Григорьева ... седневского козака Калинника». Млини на означеній території функціонували до 30-х рр. ХХ ст. [5; 14; 16; 18; 35; 36]

Млиновська гора – вживається у двох значеннях: I) позначення гори південніше **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*), на якій у наш час розташовується будинок творчості Національної спілки художників України; II) назва спуску через яр з території **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*) до **Млинів** (див. *Млини*). Охоплює одразу дві дороги в цьому яру: **Верхню гору** (див. *Верхня гора*) та **Нижню гору** (див. *Нижня гора*). Має іншу назву – «**Крута гора**» (див. *Крута гора*) [14; 35; 36].

Негріве озеро – гідронім, одне з озер на лівому березі річки Снов поряд з **Дворцовим озером** (див. *Дворцове озеро*). Назва походить від прізвища седнівської родини Негріїв, яким належало до початку ХХ ст. означене озеро разом із землями під сінокоси у заплаві річки Снов (див. *Заплава*) [38; 43].

Нижня гора – оронім, одна з доріг на **Млиновській горі** (див. *Млиновська гора*), спуск через яр з території **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*) до **Млинів** (див. *Млини*). Назву отримала через розташування нижче **Верхньої гори** (див. *Верхня гора*). Ця дорога є більш давньою, незаасфальтованою, у наш час майже не використовується [35; 36].

Нілін рив – антропонім, назва одного з ровів на півночі седнівського району **Пекури** (див. *Пекури*). Назва походить від імені Неоніли, дружини Василя Павловича Коваленка (старости Успенської церкви у першій половині ХХ ст.), будинок яких стояв у означеній місцевості [29].

Околиця – топонім, позначення: I) місцевості навколо смт Седнів; II) місцевість поряд безкурганного могильника II–I тис. до н. е. під назвою **Околиця** на території смт Седнів [7].

Орішня – урочище, на території якого розташоване сучасне Млиновське кладовище, інша назва – **Церквище** (див. *Церквище*). У період формування великих ранньослов'янських племен на цій території сформувався потужний сіверянський центр – комплекс городища Орішня роменської культури VIII–Х ст. Вірогідно, в період об'єднавчих заходів київських князів наприкінці IX – на початку Х ст. городище загинуло в пожежі. Життя відродилося тут лише у XII ст., однак після монголо-татарської навали поступово занепало [2; 7].

Пагубине озеро – гідронім, назва великого озера у формі півмісяця на лівому березі річки Снов поряд з **Пісками** (див. *Піски*). Назва походить від прізвища седнівського землевласника Герасима Митрофановича Пагуби (1883–1930), якому належало на початку ХХ ст. означене озеро разом із землями під сінокоси в заплаві річки Снов (див. *Заплава*) [5; 17; 38].

Панська вулиця – анахронізм, назва дороги від парадних воріт садиби Лизогубів (див. *Лизогубівська садиба*) до території Воскресенської церкви (відрізки сучасних вулиць Т. Шевченка та Л. Глібова) [27; 34].

Парк – топонімічна зона, охоплює територію колишнього саду та парку седнівських поміщиків Лизогубів: частину території в минулому **Княжого городу** (див. *Княжий город*), на сучасний період – Седнівської ЗОШ, та територію **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*) загалом [38].

Паром – місцевість нижче за течією річки від **Косі** (див. *Коса*), на якій з XIX ст. була облаштована паромна переправа [30].

Пасіка – мікротопонім, позначення території, відведеної у **Саду Гурського** (див. *Сад Гурського*). Виокремлення в окремий топонім відбулося в радянські часи після створення на означеній території пасіки колгоспу «Більшовик» [21; 43].

Пекури – антропонім, район Седнева, розташований на півночі містечка. Розпочинається після повороту на схід річки Снов і простягається на північ до закінчення смт Седнів. Імовірно, **Пекури** отримали свою назву від родини Пекурів, яким належали землі цієї місцевості у минулому. Відомий дослідник генеалогії дворянських родів Чернігівщини В. Л. Модзалевський у своїй визначній праці «Малоросійський гербовник» зазначав, що рід походить від седнівського сотника (1676) Григорія Пекура. Останній власник значних земельних угідь у районі **Пекурів** (див. *Пекури*) початку XX ст. – дворянин, статський радник Флегонт Іванович Пекур [6; 21; 26].

Пекурів рив – антропонім, назва одного з ярів на півночі седнівського району Пекури (див. *Пекури*). Назва місцевості походить від прізвища дворянської родини Пекурів [26].

Пекуршина гора – антропонім, позначає місцевість на північному сході околиці району Пекури (див. *Пекури*), мисовидний виступ правобережної тераси річки Снов, обмежений з півночі **Дейнековим ровом** (див. *Дейнеків рив*). Охоплює територію археологічної пам'ятки – поселення Седнів-2 III – I тис. до н. е. Назвою місцевість завдячує прізвищу дворянської родини Пекурів, яким належали ці землі наприкінці XIX – початку XX ст. [26]

Писарівщина – антропонім, місцевість між територією сучасного будинку творчості Національної спілки художників України, горою **Шпилем** (див. *Шпиль*) та річкою Снов. Місцевість на півдні завершується біля підніжжя **Млиновської гори** (див. *Млиновська гора*). Сучасний провулок Т. Г. Шевченка. Назва походить від прізвиська колишніх власників цих земель Колодкевичів, яких у Седневі називали Писаренками [14; 35; 36].

Підкова – оронім, назва підвищення рельєфу на лівому березі річки Снов біля **Пісків** (див. *Піски*). Має іншу назву **Лук'янів бугор** (див. *Лук'янів бугор*) [30].

Піскі – оронім, територія на лівому березі у верхів'ях річки Снов поряд із смт Седнів. Назва походить від піщаного ґрунту білого кольору на цій місцевості [15; 33].

Піскова яма – гідронім, позначення глибокого місця в річці Снов поряд з **Пісками** (див. *Піски*) [43].

Полікарпів рив – антропонім, яруга, розташована на правобережній терасі річки Снов. Тягнеться недалеко від межі Чернігівського та Городнянського районів на околиці Седнева північніше **Дейнекового рову** (див. *Дейнеків рив*) [25].

Польова долина – анахронізм, гідронім, колишня назва озера, яке розташовувалося на північній стороні від **Крем'яного урочища** (див. *Крем'яне урочище*) до 60-х рр. XX ст. Озеро славилось різноманітною флорою та фауною, особливо великою кількістю диких качок та гусей, які тривалий час обирали **Польову долину** місцем свого проживання [38].

Попова гора – мікротопонім, позначення місцевості біля **Церковища** (див. *Церковище*) Успенської церкви. Назва виникла у зв'язку з тим, що поблизу місцевості був розташований будинок священика означеного храму [7; 19; 31].

Прищепин колодязь – гідронім, розташований у районі **Млинів** (див. *Млини*) південніше **Крутої гори** (див. *Крута гора*) за **Сказковщиною** (див. *Сказковщина*) між

річкою Снов та сучасною вулицею Т. Шевченка. Колодязь був викопаний на початку ХХ ст. поблизу власної садиби власноруч Миколою Карповичем Прищепою [35; 36].

Провалля – гідронім, територія південніше **Зеленого пляжу** (див. *Зелений пляж*), охоплює східний схил **Княжого города** (див. *Княжий город*) у районі кам'яниці Лизогубів. Назву отримало через глибокий провал на річці Снов на означеній території, що утворився від весняних бурхливих потоків води та дощових злив, які протягом багатьох років стікали рівчаком з гори до річки. За спогадами седнівських старожилів, купатися на Проваллі надзвичайно небезпечно у зв'язку з існуючими водовертями та замуленим дном [34].

Рожкове озеро – гідронім, одне з озер на правому березі річки Снов між **Столяровим озером** (див. *Столярове озеро*) та **Батуриновими криницями** (див. *Батуринові криниці*). Назва походить від прізвища седнівської родини Рожків, яким належало до початку ХХ ст. означене озеро разом із землями під сінокоси в заплаві річки Снов (див. *Заплава*) [38; 43].

Романівщина – антропонім, урочище на півдні **Млинів** (див. *Млини*). Назва походить від прізвища родини Романовських, яким належали до початку ХХ ст. землі означеної місцевості [14; 18; 35; 36].

Савкин колодязь – гідронім, позначення колодязя на території **Чечеків рова** (див. *Чечеків рів*). Колодязь був викопаний власноручно козаком Савою Ісаковичем Шкляревським (знаним на прізвище Сава Чечека) поряд з власним будинком. Назва гідроніму збереглася завдяки тому, що колодязь забезпечував водою мешканців навіть сусідніх вулиць. Славився чистою і якісною водою. Інша назва – **Чечеків колодязь** (див. *Чечеків колодязь*). Розташований на сучасній вулиці Калиновій [39; 40].

Савкин рів – антропонім, має іншу назву – **Чечеків рів** (див. *Чечеків рів*). Відтинок сучасної вулиці Калинової [39; 40].

Савченків вітряк – анахронізм, антропонім, місцевість на південній околиці Седнева (перехрестя сучасних вулиць Садової та Молодіжної). Назва походить від вітряка, власником якого наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. був Костянтин Андрійович Пекур. За родинними переказами, вітряк був отриманий Костянтином Андрійовичем у спадок від близького родича (можливо, діда) на ім'я Сава. Із встановленням радянської влади вітряк був націоналізований та переданий у колгоспну власність. Використовувався на зазначеній території до середини 60-х рр. ХХ ст. [27; 34; 35].

Сад Гурського – антропонім, назва місцевості на північному сході від території **Качель** (див. *Качелі*). На початку ХХ ст. садиба з садом та пасікою належала заможному селянину Гурському [21; 25].

Саповщина – місцевість, яка розпочинається ліворуч після спуску **Басанцевим ровом** (див. *Басанцевів рів*) зі **Шляху** (див. *Шлях*) і охоплює значну територію вздовж яру між **Суколенівкою** (див. *Суколенівка*) зі **Шляхом** на одному боці й південною стороною вулиці Калинової – на іншому. Назва утворена від власників цієї землі у ХІХ – початку ХХ ст. – козацької родини Сапів. Ці землі були передані як посаг за Наталією Данилівною Сапою після укладення нею шлюбу з Іваном Костянтиновичем Гаєвським у кінці ХІХ ст. [22]

Сафронівщина – антропонім, одна із місцевостей на **Млинах** (див. *Млини*). Назва утворена від імені колишнього власника цих земель – Сафрона [35; 36].

Свята криниця – гідронім, назва джерела, що б'є з-під гори на **Пекурах** (див. *Пекури*) в місцевості **Батурищинна** (див. *Батурищинна*). За переказами, джерело вперше помітив і розкопав під старою липою седнівський юродивий Г. А. Мірошников (?–1855), знаний у народі як Гриць Золотюсенький. Незабаром після освячення цього джерела поряд на липі з'явився образ святої Божої Матері. У наш час Свята криниця славиться чистою водою і випадками зцілення від хвороб [21].

Семисалове озеро – гідронім, одне з озер на правому березі річки Снов за **Милютовим озером** (див. *Милютове озеро*) в напрямку села Макишин. Назва походить від прізвища седнівської родини Семисалів, яким належало до початку ХХ ст. означене озеро разом із землями під сінокоси у заплаві річки Снов (див. *Заплава*) [38; 43].

Сказківщина – антропонім, позначає дві території: I) місцевість після спуску з **Крутої гори** (див. *Крута гора*) ліворуч; II) місцевість на півдні **Млинів** (див. *Млини*) перед урочищем **Романовщина** (див. *Романовщина*). Назва походить від прізвища родини Сказок (Казок), яким належали вищезгадані землі [31; 35; 36].

Смалоківа гора – позначення гори в районі **Пекурів** (див. *Пекури*) на північній стороні яруги **Гаї** (див. *Гаї*) [13; 34; 35].

Сновське озеро – гідронім, назва одного з найбільших озер на лівому березі річки Снов неподалік від смт Седнів по дорозі через луг у бік села Бігач [35; 36; 38].

Старуха – гідронім, назва заплавного озера, стариці на лівому березі річки Снов поряд з **Косою** (див. *Коса*) [41].

Столярове озеро – гідронім, одне з озер на правому березі річки Снов між **Хмарного** (див. *Хмарного озеро*) та **Рожковим озерами** (див. *Рожкове озеро*). Назва походить від прізвища седнівської родини Столярів, яким належало до початку ХХ ст. означене озеро разом із землями під сінокоси в заплаві річки Снов (див. *Заплава*) [38; 43].

Суколівка – у наш час не існує спільної думки мешканців смт Седнів щодо походження назви **Суколенівки**. Існує дві основні версії: I) оскільки вулиця робить дугоподібний поворот, зауважують, що вона зігнута, як «суглоб коліна»; II) друга версія давніша – у записях відомого седнівського краєзнавця Д. Ю. Киселя (1880–1977) віднайдено пояснення, що «сука́» – назва невеликого дерев'яного пристрою, завдяки якому можна було сукати лляні нитки (наприклад, дратву, яка використовувалася при пошитті взуття і т.д.), тому поширенішою є діалектична назва – «**Сукалснówka**». Вірогідно, у далекому минулому саме на цій вулиці проживали майстри цього промислу. Сучасна офіційна назва вулиці – вулиця А. Казки [1; 32; 38].

Сула́ – гідронім, анахронізм, назва озера, що існувало до початку ХХ ст. на території **Центру** (див. *Центр*), але згодом пересохло. На сьогодні використовується для позначення колишнього місцерозташування озера [38].

Тарасова стежина – антропонім, яр, через який пролягає невеличка стежина з **Лизогубівської садиби** (див. *Лизогубівська садиба*) до річки Снов. Яр розпочинається біля південного фасаду головного будинку садиби. Назва склалася через відвідування садиби Лизогубів Т. Г. Шевченком у 1846 та 1847 р. Саме цим яром Тарас Григорович неодноразово спускався до річки, тому у народній пам'яті й виникла назва – Тарасова стежина [14; 38].

Теремцовщина – антропонім, територія з південно-східного боку урочища **Орішня** (див. *Орішня*), у районі **Млинів** (див. *Млини*), яка належала родині Теремців наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Останнім власником садиби був Павло Петрович Теремець, будинок якого на означеній місцевості зберігся до нашого часу. Відтинок сучасної вулиці Т. Шевченка [25; 35; 36].

Трифоновщина – антропонім, урочище в районі **Млинів** (див. *Млини*), розташоване південніше урочища **Орішня** (див. *Орішня*) за 450 м. Назва походить від імені Трифона, колишнього власника цих земель (прізвище не збереглося). Відтинок сучасної вулиці Т. Шевченка [25; 35; 36].

Тудоровщина – антропонім, урочище між **Орішнею** (див. *Орішня*) та **Теремцовщиною** (див. *Теремцовщина*) в районі **Млинів** (див. *Млини*). Назва походить від прізвища дворян Тудоровських. У друкованих виданнях та архівних справах згадується житель містечка дворянин М. П. Тудоровський (1875) та П. О. Тудоровський (1898). Місцева вимова назви – «**Дударовщина**». Відтинок сучасної вулиці Т. Шевченка [25; 35; 36].

Фідрікова гора – антропонім, місцевість у районі **Млинів** (див. *Млини*) південніше **Крутої гори** (див. *Крута гора*) за **Сказковщиною** (див. *Сказковщина*) вздовж сучасної вулиці Т. Шевченка. Назва походить від прізвища («Фідрік») господаря будинку, розташованого біля підніжжя вищевказаної гори. Топонім набув розповсюдження через надзвичайно крутий поворот вулиці біля означеної садиби [14; 35; 36].

Хмарного озеро – гідронім, одне з озер на правому березі річки Снов між **Лук'янцевим** (див. *Лук'янцево озеро*) та **Столяровим озерами** (див. *Столярове*

озеро). Назва походить від прізвища седнівської родини Хмарних, яким належало до початку ХХ ст. означене озеро разом із землями під сінокоси в заплаві річки Снов (див. *Заплава*) [38; 43].

Центр – I) вузьке трактування топоніма **Базар** (див. *Базар*); II) використовується як позначення головної площі смт Седнів біля сучасного будинку сільської ради. Назва сформувалася у радянські часи через розташування на ній адміністративних установ селища, пошти, аптеки та магазинів [37; 38].

Церковище – I) мікротопонім, позначає значну територію навколо Успенської церкви смт Седнів; II) назва кладовища в урочищі **Орішня** (див. *Орішня*) на **Млинах** (див. *Млини*), де, за легендою, під землю пішла церква [19; 21; 30; 35; 36].

Червоний місток – мікротопонім, назва території навколо старовинного містка в **Лизогубівській садибі** (див. *Лизогубівська садиба*), перекинутого через рів **Батисового валу** (див. *Батив вал*). Місток був побудований І. І. Лизогубом на честь перемоги російських військ над армією Наполеона Бонапарта у 1812 р. Місцевість увійшла в історію через те, що саме біля **Червоного містка** Ф. А. Лизогубом у 1904 р. був встановлений перший на Чернігівщині та другий в Україні пам'ятник Т. Г. Шевченку роботи відомого українського скульптора М. О. Гаврилка [3, С. 39]. Пам'ятник перебував на цьому місці до 1923 р., після чого був перенесений до **Центру** селища (див. *Центр*) [1; 5; 38].

Чечеків колодязь – гідронім, позначення колодязя на території **Чечеківського рову** (див. *Чечеків рів*). Інша назва – «**Савин колодязь**» (див. *Савин колодязь*) [39; 40].

Чечеків рів – антропонім, один з ярів на північному заході від **Коронного замку** (див. *Коронний замок*), який виходить на **Шлях** (див. *Шлях*). Назва антропоніму походить від прізвища козака Сави Ісаковича Шкляревського, знаного у Седневі як Сава Чечека. Місцеві жителі часто відвідували яр через те, що Сава Ісакович був відомим виробником якісної цегли-сирцю [21; 39; 40; 41].

Чумацький шлях – анахронізм, одна з назв топонімічної зони смт Седнів **Шлях** (див. *Шлях*) [38].

Шевченкова липа – мікротопонім, позначення території навколо залишків від старої липи у **Лизогубівській садибі** (див. *Лизогубівська садиба*), біля якої відпочивав і працював Т. Г. Шевченко, перебуваючи в Седневі 1846 та 1847 р. Шевченкова липа до нашого часу не збереглася, окрім невеличкого нового пагінця, який росте із залишків її коріння. Однак мікротопонім усе ще продовжує вживатися відносно означеної місцевості [1; 5; 38].

Шимківщина – анахронізм, антропонім, відтинок вул. Т. Шевченка між вул. Я. Лизогуба та **Лизогубівською садибою** (див. *Лизогубівська садиба*), охоплює декілька сучасних приватних ділянок на південній стороні вулиці приблизно посередині зазначеного відтинку. Назва походить від прізвища братів Шимків: Леонтія Максимовича, Митрофана Максимовича та Семена Максимовича, які були власниками садиб на означеній території до середини ХХ ст. [38].

Широчішине кладовище – антропонім, назва території при виході з яру **Нилін рив** (див. *Нилін рив*), де розташовані залишки старого кладовища. За переказами, саме тут був цвинтар Покровської церкви, побудованої 1715 р., до переносу її у середині ХІХ ст. «с розрешення Архиепископа Павла ... на седневское общественное кладбище старанием титулярного советника Якова Бутовича, церковного старосты Воскресенской церкви козака Алексея Батурина и священника Василия Белозерского» [5; 7; 25; 30].

Шлях – топонімічна зона, охоплює територію вздовж сучасної дороги Чернігів–Сеньківка в межах смт Седнів. Формування даної топонімічної зони почалося із занепадом старої, відомої ще з княжих часів Чернігівської дороги, котра, як зауважував П. Кулаковський, «прямувала з Чернігова до Сновеська (Седнева; переправа могла бути й біля Клочкова), далі до Березія (Райгорода польських часів), Домислина, Блестової і, зрештою, Новгород-Сіверського. Ще в середині ХVІ ст. вона існувала». Утворення нової дороги, як і самого топоніма, можна пов'язати з діяльністю чумаків, адже у Седневі ще зустрічається ототожнення назви «**Шлях**» з назвою «**Чумацький**

шлях». Скоріш за все, топонім Шлях утворився від топоніма Чумацький шлях, який з часом видозмінився: відпала перша частини назви, залишивши тільки другу – Шлях. У XVIII ст., як зауважував О. Шафонський, «главная почтовая дорога: Стародубская и Смоленская; идет от города Чернигова по Московской дороге 5 верст, а отселе поворачивает влево, на местечко Седнев, до границы уезда Городницкого, до села Черныша». А у 1826 р. вже відзначається нова поштова дорога, що пролягала через Седнів на Петербург. Таким чином, територія вздовж Шляху швидко заселялася та розширювалася, а це, відповідно, сприяло виникненню нових топонімів [1; 5; 37; 38].

Шпиль – оронім, назва гори, розташованої на території **Писаренковщини** (див. *Писаренковщина*) поряд з **Тарасовою стежиною** (див. *Тарасова стежина*). Назва сформувалася через конусоподібний виступ на горі (не зберігся до нашого часу). Має іншу назву – **Шпильок** [14; 35; 36].

Шраговщина – антропонім, територія колишньої садиби відомого українського громадського діяча кінця XIX – початку XX ст. І. Л. Шрага. У минулому була розташована на розі сучасних вулиць Т. Шевченка і Л. Глібова у напрямку до Воскресенської церкви [33].

1. Кисіль Д. Ю. Історія Седнева [Рукопис] / Д. Ю. Кисіль // Приватний архів родини Киселів. – [б. м.], [XX ст.].

2. Коваленко В. Сновськ і «Сновська тисяча» / В. Коваленко // Містечко над Сновом : Збірник статей і матеріалів. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – С. 25–85.

3. Коваль Р. Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею. Історичний нарис / Роман Коваль. – К.: Холодний Яр; Вінниця: Державна картографічна фабрика, 2011. – 472 с. – (Серія «Отаманія XX століття». – Кн. 2).

4. Костенко Л. Кожум'яцьке і шевське ремесло у містечку Седнів на Чернігівщині / Л. Костенко // Сіверянський літопис. – 2007. – № 4. – С. 77–83.

5. Курданов А. Новий літопис Седнева / А. Курданов // Містечко над Сновом : Збірник статей і матеріалів. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – С. 231–333.

6. Модзалевский В. Л. Малороссийский гербовник / В. Л. Модзалевский. – С-П., 1914. – 322 с.

7. Мултанен В. Археологічні пам'ятки Седнева та його околиць / В. Мултанен // Містечко над Сновом : Збірник статей і матеріалів. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – С. 12–25.

8. Новий тлумачний словник української мови: [у 3 т.] / [уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко]. – К.: Аконті, 2003. – (Серія «Нові словники»).

Т. 3. – 2003. – 864 с.

9. Сапон В. Седнівська осінь / В. Сапон // Чернігівщина incognita. – Чернівці: Чернігівські обереги, 2004. – С. 346–359.

10. Терлюк І. Я. Історія держави і права України (Доновітній час): Навчальний посібник / І. Я. Терлюк. – К.: Атіка, 2006. – 400 с.

11. Шугай О. Крапля сонця у морі блакиту. Казка Аркадій: Вибрані твори / О. Шугай. – К.: Смолоскип, 2010. – 664 с.

12. Янко М. Т. Топонімічний словник України: Словник-довідник / М. Т. Янко // К.: Знання, 1998. – 432 с.

13. Байдак Ольга Іванівна, 1939 р.н.

14. Байдаков Михайло Михайлович, 1952 р.н.

15. Блинєць Володимир Борисович, 1958 р.н.

16. Вакуловський Олександр Анатолійович, 1962 р.н.

17. Гутор Олег Миколайович, 1986 р.н.

18. Карась Андрій Андрійович, 1936 р.н.

19. Кириєнко Ніна Миколаївна, 1941 р.н.

20. Кисіль Надія Ігнатівна, 1939 р.н.

21. Кожемяченко Михайло Олександрович, 1926 р.н.

22. Колотій Ганна Іванівна, 1942 р.н.

23. Коса Надія Іванівна, 1953 р.н.
24. Косий Микола Борисович, 1954 р.н.
25. Мултанен Валентина Володимирівна, начальник Чернігівської обласної інспекції по охороні пам'яток історії та культури.
26. Пекур Анатолій Іванович, 1966 р.н.
27. Пекур Олег Петрович, 1952 р.н.
28. Рубашенко Георгій Якович, 1947 р.н.
29. Сергієнко Ніна Олександрівна, 1955 р.н.
30. Сенесюта Тетяна Трохимівна, 1920 р.н.
31. Сказка Василь Миколайович, 1959 р.н.
32. Стадніченко Ксенія Андріївна, 1927 р.н.
33. Сташук Борис Геннадійович, 1984 р.н.
34. Талалай Григорій Петрович, 1927 р.н.
35. Ткаченко Валерій Федорович, 1952 р.н.
36. Ткаченко Федір Федорович, 1920 р.н.
37. Шевченко Віктор Ілліч, 1927 р.н.
38. Шимко Петро Андрійович, 1928 р.н.
39. Шкляревська Калерія Василівна, 1939 р.н.
40. Шкляревський Анатолій Дмитрович, 1936 р.н.
41. Шовкун Світлана Омелянівна, 1945 р.н.
42. Шудра Маргарита Семенівна, 1932 р.н.
43. Яцко Микола Олексійович, 1923 р.н.

Статья представляет собой исследование и систематизацию самых известных топонимов современного пгт Седнев, дошедших до нашего времени. Также в статье выдвигается новая гипотеза происхождения ойконима «Седнев».

The article presents the research and systematization of the most famous toponyms in contemporary town Sedniv, which have reached our time. Also this article is bringing forth a new hypothesis about origin of the oikonym «Sedniv».

